

Beck Tamás

Egy menekülés verses története

Tóth Imre:
Nostradamus vőlegénye

*„Hogy vissza ne térhess sohasem,
el sem hagyhatod teljesen.
Őzöl belőle valamit,
mi továbbszökni kényszerít.”*

(Tandori Dezső)

Hálátlan dolog egy barát verseskötetéről nyilvánítani véleményt. Nem csak azért, mert az írónak elsőként önnön elfogultságával kell megküzdenie. Wittgenstein kérdi meg egy művében nem kis cinizmussal olvasóitól: vajon látják-e kezét sorai között? Ő maga válaszolja meg aztán humorosan a kérdést: pedig láthatnák, hiszen éppen most rója az említett sorokat... Pontosan ez a problémám nekem is. Mert én minduntalan látom Tóth Imre kezét, miközben kötetét lapozgatom. Ismerem a versekhez tartozó embert, némely költemény esetében még az ihletet adó élményt is. Ez pedig azzal a veszéllyel fenyeget, hogy több gondolatát adom közre, mint amennyit versein keresztül megjelenít.

Tóth Imre költészetét leggyakrabban az „apokaliptikus”, néha a „pesszimista” jelzővel illetik a verskedvelők. Ezekben a minősítésekben jó adag igazság van. Művei alapján mégis azt emelném ki leginkább, hogy egy helyét nem találó és azt szívósan kereső költővel van dolgunk.

Elsősorban abból vehetjük észre ezt, hogy egyik versében sem sikerül elhelyeznie magát egy egynemű szimbólumrendszer keretei közt. Mintha egyszerre több világhoz tartozna, és nem tudná eldönteni, voltaképpen melyik a kedvesebb számára. A misztikus szóhasználat mellett szorosan megjelenik

például a természettudományos terminológia is. „Félbehagyott imák lebegnek a levegőben. Az eseményhorizonton / néma jel.”- írja egy helyütt, és ugyanazt a feszült várakozást érzékelteti két különböző nyelven. De a misztikus-mitologikus szférán belül is ugrándozik a különböző kultúrák szimbólumrendszerei között. Hol a zsidó-keresztény, hol a távol-keleti vagy éppen asztrológikus világfelfogás érvényesül mondanivalója megfogalmazása közben: „Valaha testvérek voltunk, most állunk egymással/ szemben, romolhatatlan testben. A lángokban / álló Jeruzsálemben.” „Szomorút álmodik az idő, míg / Szaturnusz vissza nem tér.” „illúzió az egész teremtés”. Ugyanez a helykeresés érhető azonban tetten akkor is, amikor a költő hol egy virtuális, hol egy konkrét térben próbálja megjeleníteni az ábrázolt eseményeket: „Budapesten havazik az ég.” „darabokra hullt a lázadó bolygó”

A helykeresés persze óhatatlanul menekülést feltételez. Tóth Imre menekülő költő. Olyan, akár Ádám Az ember tragédiája egyik színében: egyre csak távolodik a világtól valamely úrban, de minél messzebbre jut tőle, annál inkább érzi e világhoz való tartozását. Tóth Imre a lélek mélyén húzódozó láthatatlan folyamatokat sohasem szubtilis módon, a látható világban való leképeződésükön keresztül mutatja be. Ellenkezőleg: kiábrándult már a látható világból annyira, hogy nem ábrázolja annak eseményeit. Magukat a folyamatokat ábrázolja, ám ehhez szándéka ellenére is tárgyiasítania kell a metafizikai tartalmakat: „Két angyal áll a tetőn. És gondolkodó szobrok. / Kiszáradt tengerfenék a táj. Bogár-éjszaka oldoz” A világ elől menekülő költő itt találkozik szükségszerűen újra a világgal.

De miért, mi elől menekül Tóth Imre? Éppen a konkrétumoktól való irtózása miatt erre verseiben sem kapunk pontos választ. Annyi bizonyos, hogy minden költeményéből egyfajta válsághangulat árad. Ha olykor lát is kiutat, az csakis a halálal túli felfoghatatlan tartományba vezethet: „az öngyilkosság reggelén / még körbejárom a szobát / aztán a tenger fenekére fekszem / és várom a csodát”. S mintha le kívánná mezteleníteni lelkét érzelmeitől az eljövendő új világ tiszteletére: versei többségét központozás nélkül írta, miáltal sorai szenttelenek és kinyilatkoztatásszerűek, enigmatikusak lesznek. Mintegy önálló versek a versben: „olvadó hó a páncélablakon / azt hiszed

hogy rád fér a magány / mely pusztaságból menedékké változott”

Tóth Imre verseinek számomra legvonzóbb tulajdonsága, hogy képzeletbeli menekülése közben elrohan az élet számos csodája előtt, s így kénytelen ezeket a csodákat is bemutatni. Mit is mondanak egyesek? Hogy Tóth Imre pesszimista, már-már szuicid típusú költő? Meglehet. De aki az ő kötetét átlapozza, az kétszer is meggondolja azután, hogy elbúcsúzzon-e mindörökre az élet csodáitól.

Farkas Ferenc
William Turner
fehér samott